

ДОМАЋИ ЛИСТ.

Цена је листу : на целу годину 2 фор. на по године 1 фор.	Изази сваког 1. и 16. дана у месецу. УРЕДНИК, ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ : СТЕВАН КОЊОВИЋ, учитељ.	За Србију : на целу годину 5 дин. на по године 3 дин.
---	---	---

Пчеларство.

Ђерзонов говор.*)

Шта да кажемо о најновијим новинама на пољу теорије и праксе?

Високопоштована скупштина! Од неко доба опажа се међу пчеларима наклоност, управо да речем манија, да теже за дотеривањем, откривењима и новотаријама, место да се држе старога, већ опробаног. По неки неискусан почетник хотећи да нешто ново пронађе на пољу пчеларства, ували се у трошак, који му се никад не исплати, те га можда за навек и воља прође, да се бави пчеларењем, тим племенитим занимањем. Да би се ова погрешка искоренила међу пчеларима предложи свештеник Бенда, уредник „Шлеског пчелара“, да се сви издавачи стручних пчеларских листова договоре и обвезу, да неће ни једне новине пре приказати и препоручити, док се дуготрајнијом праксом не осведоче њезине хваљене добрине. Ко би био позванији, да изрече суд, да је нешто искуством доказано, те да се може препоручити, ако не зборна јвиђенијих пчелара из Немачке, Аустрије и Угарске, који ево већ по 37 пут држи овде своје седнице. На једно излази, да ли ће један неку ствар кроз поучицу година испитивати, или ће више њих ту исту ствар само једну годину опробати. Држим, да нисам изабрао незгодну тему за предавање преузев, да свој суд изречем о најновијим проналасцима и откривењима како на теоријском

*) Доносимо занимљиве говоре два првака пчелара, држане на овогодишњој пчеларској скупштини у Бувимпешти, о којој смо кратак извештај саопштили у 18. бр. нашег листа о. г.

тако и практичном пољу пчеларства, да би поштовану скупштину побудио, да и она о њима своје мишљење изнесе.

Дало би се о многим којечем говорити, но због краткоће времена нека ми буде допуштено, да се обазрем само на две тачке, од којих једна засеца у теорију, а друга у праксу пчеларску.

У практичној области пчеларства, као што је јамачно познато свој господи овде, пронашао је пастор Wurmhof у Гуелару начин, како се прави вештачко саће са ћелицама нормалне дубине. Намеће се питање, шта да мислимо о овој новини. Моје је мишљење, да овај проналазак пастора Wurmhof-а свакако му служи на част, но да његово вештачко саће нигда не може вредити у пчеларству оно, што вреди уметно вештачко саће (künstliche Mittelwände). У једном од последњих бројева „Hannoversches Centralblatt“-а признао је сам изналазач, да је његово саће четири пута теже од уметног вештачког саћа. Наравно да ће то саће и скупље стати него природно саће, које је већ и с тога претежније од вештачкога и прављенога, што су му ћелице јачом ивицом опточене, те је чвршћег састава и не може се тако ласно оштетити при пренашању. У време наше пробитачније је метати уметно вештачко саће него готово, израђено. Још Dr. Dönhoff, до умрлог часа вредни сарадник органа нашега друштва, право је рекао, да пчелама морамо давати посла а не одузимати, ако смо ради, да их на вредноћу побудимо. Што буду пчеле имале пуније

руке посла, тим неће мање меда сабирати. Јер унутрашње послове и тако не врше маторе пчеле т. ј. оне, које иду на пашу, него само младе пчеле. Што младе пчеле живље раде, то и у маторе пчеле уће дух веће живости и радљивости, што зидари брже раде, то и помогачи, што носе опеке и блато, морају жустрије прионути на рад. Једним примером ћу ово објаснити.

Једном за време паше додах прилично ометиљен сат једној кошници. Мало по том застанем на њему стотинама пчела, где грозничав рад развише, да га очисте од паучине и поправе изедена и оштећена места, и овом узбуђеном раду младих пчела одговарала је журба маторих.

Швајцарске пчеларске новине у једном од последњих бројева говоре о старовољским назорима немачких пчелара и позивају се на то, што они не даду пчелама да граде саће, него међу вештачко. Француз Лејан (Layens) новим испитивањима је доказао, да пчелама не треба 10 фунти меда, него само 6, да саграде једну фунту воска и да су вредније, кад имају да граде саће. Но зар се не добије више за 6 фуната меда него за 1 фунту воска. И зар се тако неће пчеле потаћи на већу вредноћу кад им се додаје уметно саће. Уз обилату пашу ће пчеле брзо доградити уметно вештачко саће и медом напунити или зацљувати, а што отиде меда на извођење воска, то ће се накнадити појачаном вредноћом пчела. При мршавој пашу неће помоћи ни готово, израђено саће, јер ће остати празне његове ћелице. На што дакле новац избацивати на вештачко саће или улагати труд, да га начинимо, кад ће га и саме пчеле радо извести у повољним околностима. Да би се стало на пут грађењу трутовскога саћа као добро средство може послужити уметно вештачко саће.

На теоријском пољу гони ме нешто да проговорим неколико речи о особеном назору свештеника Weygandt-а. Ко само мало познаје природу пчелину, тај и то зна, да пчеле, кад у рано пролеће излећу ради чишћења, између у лету неку мрку, смрдљиву течност, од чега буде и снег пред кошницама, ако га има са-

свим мрк. Свештеник Weygandt хтео би нешто ново да открије, па тврди, да су пчеле, које тако торе, болесне. Здрави народи између суху, која ће скоро да се у прах распадне, без мириса масу и то не у лету, него у кошници, дакле не треба да излећу из кошнице ради чишћења. У чланку под натписом: „Keinen prächtigen Reinigungsausflug und doch gut überwintert“ који је угледао света у „Hannoversches Centralblatt“-у даје он савет да се оне кошнице, из којих пчеле на меком времену у рано пролеће у већем броју излећу на игру обележе знаком крета — бајаги изумреће. Ко разуме ове назоре и савете? Чему се сваки пчелар радује, т. ј. кад се пчеле на леном дану у фебруару или марту добро ишчисте, то је у очима откривача неочекивана појава. Пчеле морају по његовом све дотле мировати, док не удари прва паша. Заблуде у теорији често се свете на пракси, дакле коме лежи на срцу, да се пчеларство подигне, тај се мора борити против свих заблуда на теоријском пољу.

Из досад реченога да се наук извести, да сваку новину, ма она потицала од човека, који је стекао гласа међу пчеларима, не треба одмах оберучке прихватити, него се владати по оном: „све испитуј, а доброг се држи“.

Фоглов говор.

О уклањању прекомерних матичњака и матица у кошници.

Високопоштована скупштина! Што сам баш ову тему изабрао као предмет говора на овој 37. пчеларској скупштини нашој, није то на сумње учињено, одавно се она мени по глави врзе. Као уредник пчеларских новина добијам сваке године у време, кад пада природно и вештачко рођење, писма не само од почетника него и од знаменитијих пчелара, у којима траже од мене објашњења о разорвању матичњака и убијању излишних матица при спајању другенаца, трећака и т. д. мисле људи уредник пчеларског часописа мора све знати. Из свију писама избија, да питачи немају довољно знања о лежењу младих и убијању излишних матица. Ето то ме је нагнало, да данас проговорим о овој теми, коју ја држим за савремену.

Површни читатељ мојег састава помислиће, да је он чисто теоријске природе. Но кад боље о том промислимо увидећемо, да ова тема доста дубоко засеца у праксу, да се шта више без темељног познавања исте теме не да ни замислити поуздана пракса. Теорија јесте и остаје свагда јасно сунце за практичног пчелара; без ње ће он вечито трапати по мраку и падати из грешке у грешку, и неће видети берихета од пчеларења.

Да би се како ваља могао разумети натпис моје теме најпре ми ваља без одлагања темељито одговорити на питање: ко влада у кошници? Ко води силу пчелину? Познато је да у кошници, кад у време ројидбе буде на врхунцу снаге и развитка својега, наилазимо на три врсте пчела: на мужјаке или трутове, на потпуно развијену женку или матицу и треће на радилице, којих број иде на тисуће. Ко дакле од ове три врсте пчела влада и заповеда у кошници? Јер ми не смемо ни замислити друштво пчелино као случајно скупљену гомилу једнородних животиња без закона и реда. У кошници од искони владају одређени и непромењиви закони, које не може ни пчелар ни саме пчеле прекршити. Сви се у том слажемо, да трутови не господаре у кошници, ма да међу свима осталим врстама животиња мужјак врши власт над женком. Трутови не могу бити ни за то господари друштва, што они нису свагда у њему, него само кратко време и то лети. Још к овоме додајмо, да их је природа лишила оружја, да се могу бранити, владати и извршивати наредбе своје. Њихове вилице нису тако устројене, да се могу њима бранити против радилица, они су прости изелице, и једино им је задатак да оплоде младе матице. Но кад нису трутови власт, а оно можда је матица глава и владарка друштва. Ово већ изгледа вероватније и с тога, што свако друштво има само једну матицу, те тако једна воља може да дође до важности, а матици у прилог и то говори, што су радилице свом душом одане својој матери и голема туга их снађе, кад им она умре или је како год нестане из кошнице. А неки пчелари по томе, што је у свакој

уређеној држави и друштву људском један владар — суде да и у кошници мора да влада и управља једно створење. Ови назори владали су почевши од праоца Адама па све до скоро, чега ради је и матица добила име „краљ“ (König), тек кад у њој упознаше женску страну прекретише је „краљицом“ (Königin). А за то што су држали да предводи рој, назвали су је „путевођом“ (Weiser, Weisel). Зар је кадра матица водити рој, која у мраку у кошници врши материнске дужности лежећи јаја, те можда две године не види бела дана?! Заиста лудо схваћање. Уходнице предводе рој; матица се налази у средини роја, дакле њу воде а не води она. Зар се једаред деси, да матица при пуштању роја истом се онда појави, кад се већ трећина радилица по ваздуху мува и зуји. Они ваљда држе, да матица побуђује радилице да се роје. Не, него радилице матицу јуре по кошници и терају је напоље при ројењу. Ко жели, да се о овом осведочи, нека отвори кошницу, кад се почне рој пуштати, па ће лако видети, како радилице матицу гоне овамо онамо по кошници; како је непрестано чупкају и вуку за ноге и крила, док најзад не изиде из кошнице. Не изабере увек матица место, где ће рој сести, него мање више радилице то ураде; оне знају место где ће се рој ухватити, па онда трепећући крилима маме остале пчеле и тек, пошто се добра трећина роја ухвати, долази матица у њихову средину. Матица није владарица у кошници. Само људи у својој сентименталности моглише окупити матицу помешавши природну животињску љубав са свешћу о власти. И ако нисам револуционар, опет слободно лишавам матицу круне. *Радилице су у кошници елемент, који влада и управља:* њиховој вољи морају да се покоре и трутови и матица; крај свег тог опет оне веома љубе своју родитељку.

При расправљању о нашој теми морамо још рећи да је природа усадила у срце свакој матици неутољиву мржњу против друге матице. Две матице једна крај друге не могу живети у миру; чим се сукобе, одмах се ухвате у коштац, и неће се пустити пре,

него једна од њих не буде убијена. Ова суревњивост простире се чак и на матичњаке. Само је чудновато, како да оплођена матица хоће да снесе јаја у матичњаке од радилица саграђене; но докле год су у матичњацима ларве, матице се и не обзиру на њих, а како матичњаци буду поклопљени, намах се пробуди у старе матице суревњивост; она покушава да разори матичњаке, али радилице, у којих се нагон за рођењем распирио, не допуштају јој; оне чувају матичњаке и вуку матицу за крила и ноге са поклопљених матичњака и ретко кад матици испадне за руком, да разори који матичњак. И из овога се јасно види, да су радилице елеменат, што влада у кошници и да је матица покорена њиховој вољи. Још би могао тушта примера навести, којима се посведочити може, да матица не влада и не управља друштвом.

Обично слабице и мањи вештачки ројеви у време мршаве паше разруше готово све матичњаке. И овде опет пчеле радилице изврше тај посао. Зашто оне то раде? Ја сам крај све своје дубоке старости зелен и незрео, да све знам. Г. Др. Ђерзон рекао је на једном месту — не сећам се где — да ову појаву тако ваља тумачити, да народ здраво жуди, да дође до матице, па не може да дочека време, да се она излеже, него заиђе од матичњака до матичњака, тражећи савршене матице, но како не нађе ни у једном матичњаку, то да богме све матичњаке разори. Ја не могу да се спријатељим с овим назором. У мојим очима је рушење свих матичњака погрешка животињскога разума; и човек греша да неће живина. У време рђаве паше рође сва воља за рођењем радилице као елемента, који влада, и почну рушити матичњаке, па се у том тако закукају, да баш све разруше. Тада приметите своју погрешку, и сасвим је природно што се покају и даду од себе знак да су без матице. Но много ће корисније бити од свих објашњења да одговоримо на ово питање: како ћемо спречити пчеле да не разруше све матичњаке за време рђаве паше? Јер нема ништа непријатније, него ако матичњаке хоћемо да употребимо за друге кошнице, па их затекнемо разорене. У тим данима,

кад је паша врло мршава, чим видимо, да су сви матичњаци заклопљени, треба више пута да прихрањујемо пчеле медом или течним шећером. Прихрањивањем се одржава или буди у радилица нагон и расположење за рођењем, те неће ни једног матичњака ни дирнути, док се не излеже млада матица. У опште ако мислимо да употребимо матичњаке, треба да вештачки рој одмах први дан почнемо прихрањивати, и он ће за извесно извести више матичњака, те ће нам се оно мало хране добро исплатити.

Ко руши у вештачком роју, који се не мисли ројити, излишне матичњаке? Да ли радилице или млада матица, која прва изађе из матичњака. Докле год је народ расположен за рођење, дотле не да младици тај владајући елеменат да насрће на матичњаке, и својим телима заклања и одбија од њих младу суревљиву матицу. Врло ретко се деси, да млада матица доспе до којег матичњака, а доспе ли, тада тигарским бесом јурне на матичњак прогризе га, убоде нимфу и или је сама избаци напоље или остави радилицама да оне доврше њезин убилачки посао. А ако је народ изгубио вољу за рођењем, онда прва млада матица пречег посла нема него да зареди од матичњака до матичњака и поруши их; радилице не само да јој сметају у том, него јој још помажу.

У маторци, која је већ дала првенац и још се мисли ројити исто тако стоје ствари као што мало час рекосмо. Матица, која прво сазри у матичњаку прогризе поклопац у њему и кваче, да би се уверила, да ли има још која матица у кошници. Из суревњивости гледа да разруши заостале матичњаке, но радилице, будући да имају намеру, да се још роје, не даду новој матици ни да се прикучи к матичњацима и да изврши своје убилачко дело. Тек кад се народ изроји и угаси се у радилица нагон за рођењем, допустиће пчеле младици да заостале нимфе у матичњацима поубија, шта више и саме пристану с њом. За мало лежаће све излишне матице мртве пред кошницом. Еле и опет се истичу радилице као елеменат који влада у кошници.

Шта бива кад при рођењу другенца или

трећака случајно две матице у један исти мах изиду из ћелице. Једна се од њих налази у средини народа, а друга се прикрије у који кут кошнице из страха од супарнице своје. Ако се случајно нађу заједно, на мах буде гужве и гледи једна другу да смакне. Овај се двобој не сврши тако брзо, јер свака од њих зна да вешто сачува своје тело од јаоке противничке. Заблуда је, да обе матице у један исти мах могу једна другу убити. То је немогуће: убодена животињца — убод проузрокује узетост — не може више убити. Кад би могло бити, да обе матице у један исти мах мртве остану на бојишту, то би био природан закон противан разуму; тада би већ давно нестало пчеле са лица земљина.

Ретко се дешава, да матица матицу убије, него радилице које, као што већ рекосмо, управљају у кошници нападну на излишне матице, које с другенцем или трећаком излазе, затворе их у клупче и муче кукавне животињце догле, док сасвим не малакшу, те им онда много и не треба, па су мртве. Трушље њи-

хово извуку из кошнице кроз лето. Ово се може лепо видети, кад више ројића, којима нисмо одузели матице, спојимо у један већи рој. За мало па ћемо видети у кошници доле на евенци, у виду које се ухватио рој, толико клупчета, колико беше излишних матица у спојеном роју; у средини свакога клупчета налази се по једна млада матица као жртва смрти. Без сумње сте увидели, да је главно у мојем предавању тврдња, да радилице заповедају у кошници. Ја лишавам матицу престола. Она је мајка свију пчела, и за то је оне гледи као очи у глави и тугују кад ње нестане без замене, иначе је она покорена вољи радилица. Знамо добро да нећу наћи одобравања у оних пчелара, који се још и данас држе тога мишљења да матица влада у кошници. На основу чињеница, које сам посматрао у животу пчелину, не могах друкчије рећи, него што рекох. Стојим на белези, да у свако доба своје мишљење одбраним.

Сомбор.

Поп Милутин Гавриловић.

Воћарство.

Врсте трешања.

Трешње по њиховом укусу можемо поделити у двије главне врсте и то на *слатке* и *киселе*. О самом гајењу трешања било је већ говора у овом листу (I. стр. 164.) те ћемо овде само неке главније и за наше прилике боље варијетете изнијети.

I. Слатке трешње.

Кобуришка трешња имаде облик на врху мало тупог срцета, црна је, петељке дугачке и танке, боја коже црнкасто-смеђа, а кад потпуно сазри тада је посве црна. Месо јој је мекано, пуно сока и миришљаво. Она дозријева прије осталих врста те је већ и с тога препоруке вриједна. Особито је добра — због раног сазријевања — за продавање на тргу (чаршији).

Вердерова ранка има облик као и горња само је нешто крупнија од ње. Кожа јој је светло-црна, јака и жилава, што је чини издржљивом при разашилању. Она дозријева

одмах послје кобуршке половицом јуна, а због њезиног лијепог укуса треба, да се њом свака башча кити.

Винклерови бијела срцолика. Плод јој је велик и прилично шиљат. Петељка јој је танка. Боја коже је лијена. Жута боја плода за времена зрења изгуби се те ју покрије свјетло руменило. Месо јој је меко, сочно, жућкасто, а сам сок имаде јасну боју, те када плод потпуно сазри тада и он (сок) добије неки особити мирис. Желимо ли, да нам трешње имаду неку угодну арому, тада их морамо дуље времена на дрвету необране оставити.

Битнерова црна спада у ред крупних трешања њезине врсте. Облик јој је плоснат, петељка врло кратка, кожа светло-црна, а на среди плода црвенкаста. Месо јој није посве бијело, сочно је и слатко. Она дозријева почетком или половином јула, те је врло

добра као настолско воће. И за рђавих година она лијепо напредује и роди, дочим друге врете лако изјалове.

Бетенбуришка срцолика истиче се својом величином и љепотом. Петељка јој је кратка, месо меко, сочно, тамно-црвено, слатко и особито лијепог укуса. Кожа јој је жилава, тамно-смеђа, а кад плод потпуно сазри, тада има црну боју. Она доспијева почетком мјесеца јула. Дрво јој је врло плодносно, те шири гране више на стране, а врло ријетко да имаде округлу или коју другу круну.

Маринска трешња имаде црну боју, а облик јој је срцаст. Коре је светло-црнкасте и танке. Мекано месо, као и миришљави сок имаду црвено-тамну боју, врло је слатка укуса. Плод доспијева почетком до половине јула. Круна јој је врло лијепа а може се образovati како округла тако и шупља.

Велика краљевска трешња. Ова трешња до сада се је подобро и код нас удомила, а у Аустрији може је се у свакој башчи наћи. Она се особито истиче својом љепотом и величином, а и укусом и многостручном употребом у домазлуку. Имаде облик срца, кожа јој је жута и жилава, те је од сунчане стране свијетлим руменилом покрита. Месо јој је жуто-бијело, сочно, чврсто, миришљаво и слатко.

II. Киселе трешње.

(Вишње.)

Црвена мајска трешња јест већ од давна због своје ране плодности и каквоће добро позната. Плод је врло велик и нешто плоснат, боја је при потпуној зрелости тамно-црвена, укус мало кисео, миришљав и врло угодан. Потпуно сазри истом у почетку јула, те јој по томе горње име ни не приличи.

Остхојска вишња јесте врло распрострањена, а најбоље ју је размножавати сађеницама и одгајити у виду ниског стабла, при чему даје врло лијепо густу округлу круну. Плод јој је округлао, боја црнкасто-црвена, месо меко и врло сочно, а укус угодан и нешто кисео. Она дозријева половицом јула.

Царска мрела. Облик јој је округлао, кожа јасно-црвене боје, а када већ плод потпуно сазри тада добије тамно-црвену боју. Месо је бијело меко и пуно сока; укус кисео и помјешан са еласти. Плод доспијева почетком јуна, а за лијених година и концем маја. Само дрво пак доноси обилат плод.

Јерусалимска трешња (вишња). Она је велика и тамно-црвене боје. Месо јој је сочно тамно-црвене боје, а укуса је угодна и кисела. Плод доспијева касно чак у почетку августа.

Љубомир Стјепановић.

Негованње дрвећа. Топола и јаблан.

Топола и јаблан јесу сестра и брат врби. Једва се што разликују у свом брзом расту, лакоћи дрвета, готово једнако и земљиште захтевају; а и начин размножавања им је готово један и исти. Једном речи слободно можемо рећи, а да не погрешимо, да тамо где се разноврсне врбе могу да подижу и негују, да тамо успева и топола и јаблан; једино што имамо да приметимо, а то је то, што топола и јаблан захтева влажну али никако подводну земљу, где на против неке врсте врба врло добро успевају. Топола и јаблан врло добро успева и напредује и на блажијим северним брдским косама, а наравно да им врло добро годи и јужна страна.

Има више врста и топола и јабланова, од којих се многе негују у баштама и перивојима ради украса. А уз то много се сади по окрајницама башта да буде као природни бедем и одбрана од снажних ветрова, који се о њих разбијају и слабо могу зградама и нежном воћу да шкоди. Њима засађују путове и друмове, да би тиме и за путнике пријатнијим и згоднијим удесили, а и стада у највећој жежи дана, да пријатна и удобна хлада под њима нађу. У опште се може рећи где су год многа дрва и воћке засађене да су ти предели много лепши и примамљивији за гледаоца и врло пријатно утичу на душу и расположеност човечију.

Неки тврде, да што је јаблан више дрво да је у толико бољи и згоднији громовоћа; а особито ту услугу чини поред разних зграда, које сваком приликом од удара грома чува.

Од дрвета им дубу корита, праве лопате, режу подебље даске за железничка кола. Осим свега тога дрво им мељу и од самлевеног брашна хартију зготовљавају. Као дрво за грађу или за горово је од слабе вредности. Изданци им почешће по баштама и на овратинама њива чешће доста велику незгуду праве; али ако хоћемо да их изданцима размножимо, врло брзо расту и дају се са успехом пресађивати на стална места.

Код нас наилазимо на ове суврете:

Јабљан (*Populus pyramidalis*), врло брзо расте, има право као свећа стабло а поред тога и врло високо, које кад је од доле па све до горе обласло споредним грањем врло леп изглед има и на гледаоца врло пријатно утиче. Низине му пријају. У перивојима га саде ради украса; врло се згодно да применути и уз путове и друмове, чији дрвореди (алеји) врло леп изглед имају. Дрво му се употребљује за дубење корита па и за дубење валова. За грађу није, јер није издржљиво; кад је суво, прилично је за гориво. Врло неумесно раде они људи, који му стабло крешу од побочног грања што могу више, јер то споредно грање баш дичи и краси цео јаблан и даје му тако леп и пријатан изглед; а уз то док је грање по стабљу, стабло помоћу њега (грања) дебља и бива снажније; грање и лишће баш служи на то да се и стабло боље може да храни — дакле то грање кресати баш не треба. Почетак распрострањања јаблановог дрвета припада средини прошлог века; дотле је јаблан врло велика реткост била; само се могао видети по каквим крајним перивојима.

Црна топола (*P. nigra*), дрво јој је од свију топола најгушће и најиздржљивије; кора јој од прилике у десетим годинама почиње да пуца и изгуби своју глаткост и сјајну површину. У пролеће ова црна топола скоро најкасније са својим лишћем потера. Резницама се и она врло лако и брзо размножава.

Бела топола (*P. alba*), лишће је у ове тополе и то доња страна маљава и бела, кора јој је отворено беле боје, са својом широком круном врло високо расте. Од дрвета се врло добро брашно добија за прављење хартије. Не расте тако брзо као црна топола; бољу земљу захтева; размножаваће као да баш није најсигурније помоћу резница.

Јагњед (*P. tremula*), лишће јој има дугу своју петелку, на којој и на најмањем ветрићу миче се што причињава као неко трепетање; па нешто миче се и на најтишијем времену. Кора му је отворено сиве боје, жућкаста. Доста брзо расте, дрво му је јако и врло лиснато. И у нешто песковитој земљи напредује. Резницама се баш не да увек размножавати.

Можемо још да споменемо суврете *P. monilifera, serotina, angulata, graeca, canescens i balsamina*.

До сад је од прилике 18 суврета јабланова и топола познато. Највећи је део из Америке пренесен.

Тополе не дају од себе дебела хлада, с тога и не шкоде својим хладом на подини око свога стабла, где обично јака и бујна трава расте.

На пашњацима за овце и марву ова дрва нису добра; тврди се да у пролеће кад почну пупити, да се онда на обмотачу пуца развија лепљива смола, која заудару на балзам и која врло рђаво утиче на здравље стокe а поглавито у јаловљењу, даље проузрокује цревне болести, кашаљ; виме у музара у тако незгодно и болесно стање доведе, да се у њему млеко врло тешко лучи или баш са свим музара устукне са млеком, или га на послетку крвавог из себе даје.

Све се ове врсте топола већином могу да размножавају резницама, са којима се исто онако поступа као и са врбовим, што у предходном чланку напоменуемо.

Кад младу тополу или јаблан пресађујемо с једног места на друго, управо на стално место, онда ваља пре него што је са свога места извадимо са свим јој круну до стабла окресати и то без икакве штетње. Кад се не окреше таково извађено дрво у довољној мери, па још ако је засађено на ви

ше сувом месту, али изложено са јужне стране јачој сунчаној препенци, пропаст му је тако рећи сигурна, ако баш не те, али друге а у најбољем случају треће године за извесно.

Ваља нам још споменути, да при пре-сађивању младих јабланова и топола морају се оне јаме, у које хоћемо да их засадимо, бити што дубље и шире ископане, да кад се

ова дрва засаде, да своје жиле могу што лакше и боље на све стране распростирати и што више хране прикупљати. У колико то будемо са већом бригом извели, у толико ће и засађена дрва брже и боље растити. Особито за прво доба треба ова засађена дрва добро заливати.

Ш. П.

Виноградарство.

Резање винове лозе.

(Свршетак.)

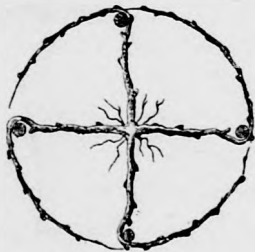
XVII. Четворокраки хоризонтални котур.

Ко нема много чокоћа настолског грождја у својој башти, или ако и има много а ово је јако раздалеко један од другог засађено, може се резати и неговати по овој методи, за коју је такође доказано, да обилно плодом рађа, а поред тога је поједино чокоће од врло лепа изгледа, што на гледаоца врло пријатно утиче. Па да би се и том методом што боље упознали, проговоримо о њој коју више, да би тиме са њоме упознали наше читаоце, па шат се нађе, који ће ма и у најмањој мери покушати у својој башти да који чокот овако ореже и култивише; а тим се пре надамо да ће заисто многи и покушати, јер у колико је око ове методе рад прост и једноставан, у толико је и са малим новчаним издацима скопчан, јер не захтева да се поред чокота подиже и разно станиво, које је баш узрок што човек напушта разне методе резања, о којима је доказано, да иза њих чокоће много боље рађа, али пошто станива нема, оно му није могуће подићи; мора да се придржава оних, које се тек поред тачака даду извести.

Као код сваке методе, тако и код ове морамо почети од оног времена, кад се чокот у земљи већ оснажио и развио, да се с правом можемо надати да ће већ почињати озбиљно да рађа. Ту годину, као што већ толико пута рекосмо, називамо првом годном; дакле да видимо шта нам ваља те па и осталих година да чинимо.

Прва година. На чокоту се налази више лепих лоза, које баш за овај смер прошле године аоластаре и неговасмо и то не један него најмање четир. Та четир лањска ластара, а ове године такозване четир *роднице* у целости њиховој, ако су здраве и једре, ако не морамо их заменити са којом од осталих лоза, које се још на чокоту налазе. Остале се лозе све до основе односно до главе чокота орежу. По том се узме четир добре тачке и у виду квадрата по задевају око чокота тако, да чокот посредини квадрата као центрум лежи; свака тачка од чокота ваља да је удаљена 0,5 м. по чему би тачка од тачке била 0,7—0,8 м. или управо свака страна тога квадрата, кога тачке обележавају толико би износила. Према горњим бројевима види се, да би свака од оне четир

остављене роднице требала да буде до 1,3 m. дугачка. Кад се све ово уради и овако приправи, онда се свака лоза привуче к једној тачци, четир лозе, на четир стране до четир тачке и ту се уз тачку у висини од 0,5 m. привеже уз тачку, остали део, који премаша тачку повије се у положеном правцу (хоризонтално) десно или лево првој тачци која стоји до ње и привеже се уз ову у висини 0,5 m. баш на оном месту, где је и уз ту тачку друга лоза привезана. Лоза од те тачке исто се тако и у том правцу повије на ону исту страну као и прва до њене с те стране прве тачке, и уз њу привеже; тако се исто ради и с трећом и четвртном. Све лозе које премашају тачке повијају се на једну страну, или десно или лево и свака је привезана уз две тачке, прво од прилике средином својом уз ону до које смо је од чокота довукли, а друго крајем својим о ону, до које смо је у хоризонталном правцу повили. Укупне ове четир лозе роднице са својим горњим деловима које леже у хоризонталном правцу имају изглед четворокутог квадрата или боље да кажемо четворокраког хоризонталног котура, што кад

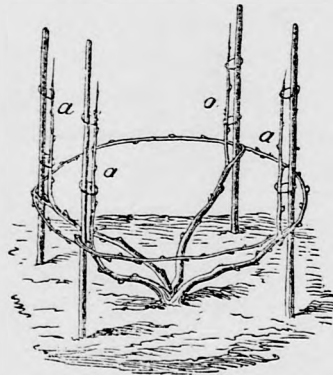

Сл. 111.

га од горе гледамо има изглед као што нам приложена 111. слика показује.

Кад смо то урадили онда све оне пупове, који се налазе на крацима од чокота до тачака ваља покидати, да

тима они који се налазе на хоризонталном делу могу боље и снажније као ластари растити. Да би се ти ластари имали о чега привезати, да не падну и не оборе се доле, привезују се и с једне и с друге стране тачке о саму тачку, дакле свега о четир тачке; но много је боље за сазревање грожђа, за развијање ластара а и за изглед кад се на 0,5 - 0,6 m. висине од овог четворокраког котура или положене тачке привежу или свуд унаоколо толики снажан обруч учврсти о чега ће се ластар привезати, како који доведе допре. Сви се ластари негују, који год на себи плода имају, а особито онај који је први и најближи тачци; тај се мора понајбоље неговати, јер је томе у задатку да на годину ону положену лозу као *родница* замене; овај се ластар мора неговати, а имао на себи плода а не имао. Остали ластари, који немају на себи плода, морају се оцећи или пажљиво одвалити из основе своје, да забладава не тлаче храну. Који имају на себи плода, а не мисли се с њима да на годину замену положницу, како доспу

Сл. 112.

до горње привремене етаже и уз ову се привежу, морају се заломити.

Друга година. Прошле године однеговани ластар уз тачку, што ове

године представља као праву родницу, привућемо у истом положеном правцу у ком је лањска *положница* лежала, но пре свега ову лањску морамо орезати и уклонити. Орезати се мора баш до нове *роднице*, која нам се на слици 112. приказују у виду *a, a, a, a*. По ком ћемо раду ове године добити исту ону фигуру на чокоту, коју смо и про-

шле године добили. А цео се чокот ове, као и осталих година негује, као што смо напоменули о неговању у првој години. — На завршетку још једном морамо напоменути да се ни који и ни какав ластар не сме трити на она четири крака, који иду из главе чокота, и који се не мењају, до год се поновити или подмладити цео чокот не мора.

Подрумартство.

О вину у флашама.

— Прерађено. —

Под вином у флашама разумјевамо таково вино, које се с једне стране истичу својом особитом каквоћом, а с друге пак стране напуњена у флаше не могу се више узмутити при разашивању ни при којој промјени температуре. Дакле вино је у флашама само за себе један особити трговачки објекат (предмет).

Што се тиче каквоће вина у флашама, то су се до сада употребљавала већином рђава и средња вина, а требало би баш на против најбоља узимати. Последње је још и с тога потребно, пошто свака флаша има своју етикету (цедуљу) на којој стоји написано из чијег је подрума дотично вино и колика му је цијена; не одговара ли дотична цијена ономе вину, или, ако је ово мутно, тада његов власник трпи сам одштету. С тога треба добро на све ово при приређивању овога вина пазити и не лакомити се на какав велики добитак, који би и не поштен а и не сигуран био, него лијевати у флаше најбоље вино на тим у трговини стећи лијепо име.

Ако мислимо, да нам је вино добро за трговину, тада нам преостаје још друга потешкоћа: да је вино са врењем потпуно готово. За то је нужно вино, а особито слатко неко вријеме припустити температури од 20°R. Послеје се ово вино претаче т. ј. ставља у додир са ваздухом сво дотле, док се не покаже ни мало мутно. Сад се истом овако вино у флаше лијева.

Но није тим речено, да и послеје овога није могућна мутноћа; она би се само тако за навјек отклонити могла, када би се на горње врло тачно пазило и вино онако у флаше лијевало, које није ни најмање мутно.

Али не зависи бистроћа ни до самог вина, за то морају и флаше бити чисте, те их треба једино чистом врућом водом прати. Но уз пркос томе ухвати ће се на стјенама флаше неке зрачне гљивице, које ће кашње проузрочити мутноћу. За то је нужно одмах прије лијевања у флашу налити у исту мало виновице или финог коњака те добро промућкати и избацити.

При љевању вина у флаше ваља настојати, да је исто што мање у додицају са ваздухом. При љевању вина можемо се послужити посебе једноставним и врло јефтиним сретством, да у обичну пипу и славину утиснемо трску скроз прошупљену, али која је изнутра чиста.

Често се види на флашама натпис, „настолско вино у флашама“ (Fischweine in Flaschen), па с тога ваља пазити, да ли је вино у флашама као право (Flaschenwein) таково, или је то само обично вино у флашама; у првом случају мора дотично вино бити особитог квалитета управо рекући винареки специјалитет, постигнут једино гајењем добрих врета грождја, а у другом пак обично настолско вино. Овога вина продаје се флаша 20—30 кр. оно га пак врло различито.

Приређивање вина у флашама јест прилично лаган посао; прва тачка састоји се у томе да шира при температури од 20°R проври, како се кашње не морамо бојати, да ће вино почети у самим флашама врвити. Друга пак тачка састоји се у томе, да се вино све догле ставља у дотицај са ваздухом, док се потпуно избистри, на овоме се, строго узевши, оснива цијело подрумарство. Различите методе бистрења вина обављају се на разне начине, но ипак свима је једна једина главна циљ — бистроћа вина.

Није доста само једном или два пута

вино, које мислимо у флаше љевати, претакати, него треба барем 4—5 пута исто поновити. Ако се вино у флашама иза дво- или трогодишње старости опет преточи, тада не само, да ће бити бистрије, него још и укусније.

Особиту пажњу треба посветити зачепљивању флаша, јер и од тога зависи квалитет дотичног вина. За зачепљивање флаша имаде и посебна машина т. зв. рајтманова патент, универзална машина за зачепљивање флаша, која је врло zgodна за веће радње.

Клостернајбург 16. новембра 1892.

Љубомир Стјепановић.

ОДЛОМЦИ ИЗ ПРИРОДНИХ НАУКА који стоје у тесној свези са пољопривредом.

Нешто из анатомије.

О развијању биљака.

Превод са њемачког по Ердману

— Прерађено. —

Свака биљка, као и наше обично дрво састоји се из ткања, која се у главном састоје из ћелијаца. — Те ћелијце састоје се из финих њежних бешчица, које се простим оком смотрити не могу и које су једна с' другом у тијесном положају тако, да изгледа, да су једна за другу прирасле. Сок из земљишта, којег жиле усисавају, узаће уз ћелијце горе, те кола (распростире се) од једног до другог дијела биљке, попут уља у шпириту (стењку) лампе или као вода у сунђеру (печурки) услед чега праве се увјек нове ћелијце и умножавањем истије вели се, *да дрво расте.*

Код младијех стабала, ткање ћелијачино је мекано и њежно, касније при старењу таког ткања отврдну ћелијце и као такове дају дрво, а најотврднутији дио називљемо *језром од дрвета.* Што се даље честице стабла удаљују, тим наравно и ћелијце мекше постају, те их нађемо насупрот коре. Тај положај још њежног ткања називљемо *беликом* — *ивери.* На ивери постоји *лива* (луб) који је уједно и унутрашњи дио коре. Она се састоји у главном из гинке, витке сплетке, иза ове налази се код младих дрвећа нека зелена, њежна, такозвана *главна кора,*

а код потпуно разрастелих дрвећа, сухоњава без сока врста коре, која се састоји из старе лике. Ова кора зове се *крста* и обухвата њежно ткање ћелијаца, као чувар од разних природних непогода.

Увјек је тврђи дио стабла сувљи и без сока, а гдје је мекши ту је и сочнији, а гдје је сочнији ту су наравно и ћелијце мање више водом допуњене. Ту мекоту и сок налазимо обично код белике и код лике, јер овамо у ове дијелове сок већим дијелом струји. Што је човјеку или ма којој животињи крв, то је биљци овај њезин сок, те је и прозван *крв биљке.*

Кретање сока у дрвету јест сљедеће:

Кроз жиле и жилице доводи биљка себи храну — *сок земљишта*, како смо већ рекли, узаће кроз ткање ћелијачино горе, као уље у шпириту свјетиљке, — иде кроз стабло и грање и у сваки лист допре. Тијем напријед кретањем, које је при том и непрекидно, на расту нове ћелијце, те се овом вели *дрво расте у висину.*

И лишће се такођер састоји из ткања ћелијачиног.*) На доњој страни истијех листова, налази се већа множина, као малих пукотина — *пора*, рупицама названих (ове су

*) Баш слични примјер гледали смо недавно под микроскопом код траве *Valisneria spiralis* у овдашњем воћарско-винодјеларском заводу, те заиста ово кретање дивно изгледа.

сличне попут руница у човјечије коже) — кроз које ваздух и свјетлост може продрати. — Гдје само ваздух и сунчана свјетлост до текућине допре, одузме од текућине неколичину или је посве извјетри а то је и посљедица, да се тјелеса шире. — На исти начин уђе овдје у лишће већ горе понети сок земљишта и као водена текућина допре до сваког дијела, те иста већим дијелом извјетри а пробитачност, као згуснута остане. — Осим ваздуха и сунчане свјетлости, која је већ у лишће ушла, дрво садржи још неко, којему је од битне потребе градиво -- додуше оно се састоји поглавито из *угљика* — али међутим дрво садржи у руницама и затвореног *кисика*, који је из ваздуха у поре ушао, усљед чега се појави размјена кисика и угљика.

Кисик — нека врста гаса — такођер је и битна састојина нашег атмосферског ваздуху, кога ми удишемо и без кога (кисика) опстати не можемо. Што више ваздух кисика садржи, то је за човјека и здравији. Само се у шумама налази веће множине кисика, кога су листови биљака произвели и из себе избацили, зато је борављење у шумама тако здраво и оштро.

Још прије казали смо, да у лишћу нађени сок земљишта, продирањем ваздуха и сунчане свјетлости проузрокује промјену, исти постане збијен — изгледа као куван, и тај згуснути сок зове се *произвађајући сок* — латински *sambium* — јер се овим соком дрво производи.

Тај сок производ је на и само настојава, да се противни сок земљишта горе диже. Но ипак и ако је међутим мекше ткање ћелији-

чно — белику напријед дижући се соком обложило, то *sambium* може само напријед до лике допријети, те као такав диже сок валано кроз ту спремицу лике а касније спусти се опет у жиле и жилице. На овом путу *sambium* остави од себе неки дио у гранама, стаблу и жилама, који унутрањи дијелови лике и извањски белике умножавају се и на овај начин *дрво расте у дебљину*.

Ово кретање сока, колико горе, толико доле, наступи одмах при уласку топлије године — у прољећу. Исто је узрок тјерању, пролетном нагону — будућу природе.

Обично у љету око Иваи-дана наступи друго тјерање, ово је наравно и слабије него прво а то из тог узрока, што се је зимна влага готово сва од прољећа исушила а земља наравно гладнија и сухља остала.

Сад долази питање, на који се начин плод усавршује и како постаје?

Плод није ништа друго, него као нека станица, која је напуњена на исти начин као и код лишћа — и плод има такођер рунице — пора, које се особито код крушке могу ласно виђети. Али напротив овдје не дају плодови дотични сок који у њи дође натраг, као лишће, него га оно у себи прерађује у колико је за растење, љеноту и зрење истога довољно.

Сад дакле из овога можемо слободно закључити: што више плода на дрвету роди, то ће се и дрво слабије развити а то је такођер главни узрок, да иза плодније године слабија настаје.

У Клостернајбургу 7. Децембра 1892.

Милан Томић.

Листак.

ПРИЧА О БЕСАМРТНОМ КРАЉЕВИЋУ.

(Свршетак.)

„Тим је план краљев разрушен, но он се лати нових средстава, да изврши своју намисао. Да богме да није могао ишчупати из срца детету ново уверење, али воља силнога краља ретко кад је остала неиспуњена.

Краљ је својег сина васпитао на особит начин, далеко од света и људи у најкрајњој соби својега дворца, откуда се могле видети само високе зидине градске. Краљевић није смео ништа знати о природним наукама, нити

му је слободно посматрати друштвена стања; ево појмова о свету, којим су га кљукали: овај свет се састоји из самих зидова, међу којима људи живе и хране се плодовима земаљским. Но овај свет је свет смрти, у којем се само дан и ноћ, топлота и хладноћа, шум и тишина непрестанце мењају. Живот у овом свету траје само неколико година; још пре него што човек сазри до лепоте и снаге, престаје бити и у слатком сну пресели се у онај бољи живот. Тамо се пробуди у раскошној младићској лепоти, у божанској снази и неизказаној радости и тада је бесмртан.

С оваким назорима живео је младић краљевић међу пустим зидинама до шеснаесте године своје. Живео је у сваком изобиљу, само његово око никад није видело сунчана зрака нити цветка и зелена лиска, нити је уху његово чуло звука каквога, а није му све то ни требало, јер није ни слутно, да од свега тога постоји што на овом свету. Ово сиротанче је срећније од краљева сина, јер је већ видело једно пролеће и једно лето — дода баба Текла, кад се малина у колевци насмешио. Она притисну нежан пољубац на чело детиње и узне даље причати:

Најзад умре краљевић, кад је навршио шеснајесту годину.

„Није умр'о“, умеша се девојчица, „него му је краљ дао неко пиће, од којег је тврдо заснао“.

„Имаш право, дете. Далеко негде у земљи својој имао је краљ диван двор, а предео беше као рај леп и величанствен. У тај двор пренесоше краљевића док је спавао.“

Када се краљевић пробудио и кад осети мирисав и опојан пољски ваздух и кад виде, да је у сасвим другим новим околностима, онда поче веровати, да је рођен у оном бољем свету, у царству вечности. Ту је уживао слободу, и око њега светао бескрајан простор, ту је видео саме бајне и мирисне ружичњаке, таласаста поља и свежим зеленилом украшене ливаде и бистра врела и жубор-поточиће, и он виде високе, гуете шуме и тамна, осењена језера и поносно, светло стење и брда. И он виде плаво небо, којем нема ни почетка ни свршетка и сунце на њему. И он виде зору и исход сунчани, и виде заход његов у

светој вечерњој тишини. Дале облаке како се стињују и разлазе и како се сабијају, како сева и грми. Виде небројено јато звезда. Окром тога виде и шумско зверје, птице небеске и рибе водене и чу песму и звуке разне и срце му би пуно велике радости.

Од куд год је ишао сретало се са веселим младићима, који га целиваху по образима, а главу му ружицама увенчаваху. Али се ни један не нађе тако одан њему, да разувери кукавнога младића у његовој заблуди, а и не смеде ни један против краљеве строге забране.

Краљ је тако удесио, да му син навек у шетњу иде с пратњом, и да не долази ни с чим у додир, што би га могло растужити или испунити му срце злим слутњама. Па ипак, зар има и једно парченце земље, које не потсећа на ништавило овога света! Једнога лепога летњег дана затече под једним храстом, под којим је кад и кад сам седео, мртву шеву. Бубе неке под трупом умилне певачице риле су раку.

Од тог часа младић поче својим мозгом мислити и размишљати; упореди појаве садашњег живота са оним прошлога међу зидовима у затвору, и оне му дођоше као давно минуо сан. И он нађе да овај и онај живот имају нешто налик, да међу њима има неке везе; виде исте узроке и деловања светлости, звука и других ствари а у глави се његовој укорени нева мисао: да и овде не може тако вековечито остати! Али се око њега врзла нека бледа људека прилика у дугој црној хаљини непрестано говорећи: не тугуј краљевићу мој, веруј мени, стако ће увек остати!

Но ово уверавање не пружи краљевићу оно блаженство, којим му је његов отац хтео усрећити, него му мало по мало одузе сав чар, што нахођаше у природи и младости, и он паде у дубоку сету. Колико му је испрва све лепо и дивно изгледало, а околина показивала се весела и радосна, колико су му пре пријатељи с љубазношћу на сусрет излазили, и умилате девојке слатко се смешкале на њега — толико га је сад до очајања мучила мисао о нерешеној загонечи. Он паде у голему тугу и не имађаше више мира ни покоја;

тражио је борбе, али залуд, јер је краљ дао поравнати све путе његове.

Минуше три пролећа. Ружин џбун се зазелени и процвета и спадне с њега лишће и цветови и дође зима и снег и она прође и опет гране пролеће и ружин џбун се и опет зазелени и процвате и тако се непрестанце обрташе једно исто коло са истим сликама. Њега обузе безграничан немир, горка чежња; као сенка се једва вукао по питомим садовима.

На последак једног дана — баш је био мај и ружин џбун се опет расцветао — нестане краљевића.

На обали једнога дубокога језера нађоше пурпурни огртач његов... но његова тела не нађоше на дну језера. Иде кажа, да је у свет тумарнуо и постао гробар и у јемству некадашњег ослобођења много година сретно и задовољно проживео.“

Тако је причала баба Текла, а деца од

слушања заборавише на чешљање вупе. Баба је данас сасвим другојачије причала ову приповетку него иначе и тако се занела причајући као да гледа својим очима догађаје у приповеци. Детенце се у колевци пробудило из сна и у његовим бистрим очицама огледаше се оно блаженство, које краљ не беше кадар набавити својем у сину.

У тамном, топлом занећку шћућурно се деда Сима — није се више плашио смрти. Да ли је боже, до краја дочуо приповетку о бесмртном краљевићу?

Људи дођоше и положише просјака на неку дугачку клупу, а деца се забленула у његово правилно и насмешљиво лице; баба Текла ужегла жијак чело главе самртникове и од њега се просу по соби тужна црвенкаста светлост — на пољу још једнако се држала магла.

Од Розегера.

—н. Г.

Белешке.

Одношај тежине тела и доба према млечности. Dr. Fleischmann управитељ млекарске школе у Kleinhoftari-ји изнео је веома занимљиве резултате својих испитивања крављег млека. Из њих се види, да најматорије краве најмање млека дају, да оне које су ушле у пети период музења највише, и да количина млека расте према опадању тежине тела. Прва и последња ставка важи у опште за све краве, ма којој раси припадале, а што се тиче друге тврдње, код неких чела крава шахимш млечности може да наступи често после трећег или четвртог телета. Што се тиче садржине масти у млеку лакших и тежих крава једне исте врсте нема готово никакве разлике, млада и то стоји, да лакше по тежини марвинче обично саразмерно масније млеко даје.

„М. Н.“

М. Г.

Јефтино гориво. Прашину од каменитог угља и мрког угљена помешамо са пиљевином од дова, у ту смесу замесимо мало иловаче у води омекле и нешто катрана (смоле), и од те масе правимо какве хоћемо облике. Комађе или камење, што смо добили од ове смесе, оставимо на ваздух да мало провене,

и тада ће јачу топлоту давати чемо најбољи каменити угљ. А и онако влажна мала гори врло добро и јефтино дође произвађање њезино.

Кађење соба сирћетом (оцтом). У обичан добар оцат саснемо толико незагашена креча, колико оцат загасити може. Када се маса сталожила, воду поврх ње одлијемо, а њу сасушимо на ваздуху или на ватри. Тако суху масу метнемо у једну скленицу (стакло) и догле левамо по њој сумпорне киселине, док се не почне развијати пара или дим. Та пара није ништа друго, него тако звани ароматични оцат. Њиме се да лепо прочистити ваздух у тамницама, болницама, собама, у којима леже болесници, коњушницама и кошарама и свугде, где већ треба.

Против смрада из прохода. Најпре треба усути у јаму неколико килограма сухога пепела од каменитог угља, а поврх тога, да би се у неколико неутрализовали смрдљиви газови, раствор од клорног креча или соне киселине, тако радимо неколико дана. Или сваки дан бацимо у проход једну или две у врх пуне лопате пепела од дрва. Сасвим угашен пепео од тресета има исто дејство, а и зелена галица је врло zgodно средство, којим се везују смрадови и газови.

Мазати куће је најбоље зими, јер тада боја два пут толико траје колико кад се маже лети. На хладном времену суши се боја спорије, а и тавањ боје је тврђи и већи отпор даје против утецаја времена. На против лети уље, што се у боји находи, брзо се увуче у дрво. Дрво га није као губа. Друга је корист од мазања кућа за време зиме та, што нема муха да пљују обојена места.

Против труљења кромпира у подруму најмоћније је средство, да се температура регулише (уреди). Кромпир сваке године, а особито влажних година хоће да се квари, ако га не оставимо да се како ваља изиоји. Услед испарења кромпира да како бива температура у рњази већа и већа се множе гљиве, због којих труне кромпир. Исте гљиве не могу да се развијају испод 10 R степени, а над 10 степени јако се плоде. Ако дакле термометром приметимо, да је у рњази кромпира топло више од 10 степени, ваља да ветримо подрум све дотле, док температура не спадне на испод 10 степени.

Маховина и бела имела (ленак) нарочито у јесен почињу да пустоше по воћњацима, а понајрадије иду на јабуке. И маховина и бела имела већ и с тога су штетна што сисају сок воћца, те од цвета не може да се заметне плод. Беле имеле ћемо се опростити, кад је исечемо, а маховину треба састругати или се још боље четком са гвозденим жицама за то баш начињеном може шчистити. Од многих користи, које имамо од скидања маховине, спомињемо само једну, што се наиме с њом заједно затиру и јајца и чаурице лептирова и буба. Баш за то и треба сву маховину спалити, а стабло и родније гране окречити смесом од креча и зелене горице.

Промрзла репа као пића. Промрзла репа кад се открави, не може шкодити здрављу марве, кад се даје у малој мери, и тако се

репа кад промрзне не би морала бацити, шта више могла би се употребити, да не прелази лако у трулеж. Да не би дошло до тог, да није ни за какву употребу, треба је укиселити и то на овај начин: треба је разгњечити и помешану сплевом оставити три дана на ваздуху и у јаме укопати. Јаму не смемо пре затрпати него што материја не достигне температуру од 60 степена. Слој земље не сме бити дебљи од 50—60 см. овако справљену пићу стока радо једе.

Домовина монтафунске рогате марве је Voralberg, односно монтафунска долина у Voralberg-у. Најглавнији трг за њу је *Schruns*. Рањене краве могу да буду 480—680 klg. тешке, просечно пак 550 klg. то је кад их живе меримо. Јунице од године дана вагну по 250—280 klg., а бикови од године дана 300—330 klg. двоготкиње дотерају до 500—580 klg. а бикови двогодци 850—950 klg. Увезена марва наравно да није тако тешка, а и млека не даје толико колико она, која се тимари и негује. Ова врста рогате марве није пробирач и навикне се лако на шталски живот. У постојбини својој дају краве млека по 1650—1800 литара, а бива да дају и по 2000—2500 литара. Облика су округластог, спољашност њихова је без замерке.

Дошло је време, да се оправљају економска оруђа. Никад немају ковач, машиниста и колар више посла него кад се пораде пољски послови. Тада треба оправити плугове, бране, ваљак, кола и т. д. У опште све алате треба зими поиправљати, јер на пролеће сви навале са нарудбинама, те мајстори или које како ураде или не сврше на време, кад газди треба, него мора да чека и пропушта скупо време.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Завршујући овим бројем *трећу* годину од како излази овај лист, у дужност нам спада јавити п. н. публици да смо намерни и на даље издавати

овај лист у истом правцу и по досадањој цени.

Ко је верно и непристрасно пратио рад наш у овом листу, могао се брзо

а и лако уверити да смо ми нашем програму истакнутом у I. години „Домаћег Листа“ верни и досљедњи у сваком погледу остали. Ми од њега немамо ни сад шта одузети, него би само много и много додати имали, које се додавање само према приликама равнати може. Тако мислимо идућом годином на првом месту на изменце са досадањом заступљеном рубриком доносити *ликове* наших и страних писаца и рационалних економа из свију економских огранака са њиховим описом живота и рада, поглавито на овој струци. Према томе мислимо за идућу годину изнети шест ликова из ерпског света а шест из страног, свега дванајет. А ако да преблаги Бог живота и нами и листу нам, ми ћемо ту работу у тој, а можда и у већој мери продужити идућих година, тако да ће „Домаћи Лист“ гледе ликова и описа живота и рада ових заслужних мужева на свима економским пољима бити пантеон економских заслужних мужева, у коме би сваки заслужан муж ове струке достојно место заузео. Ми се и у овим приликама према губеру морамо пружати, за то нек нам се не упише у грех што ћемо прво износити ликове већ нами познате, из других књига или часописа; поред материјалних обзира морамо у виду још и то да држимо, да заслужнији заузму и прва места.

Друга би измена и допуна била та, коју мислимо увести, да ћемо у *листку* наизменце са приповеткама доносити опширан опис биља и животиња са чијим представницима смо упућени да у непосредној близини живимо.

Иначе ће се све струке продужити, и износити у њима оно, о чему још говора није било, или ако је и било, оно ће се новим чланцима попуњавати и према развиту саме науке поправљати и дотеривати.

Све што год се буде износило,

износиће се по већ сад углављеном плану, кога у договору са нашим главним сарадницима учинисмо. А то тим пре можемо извести, јер са радошћу спомињемо да смо ваљане и вредне и старије и млађе снаге придобили за главне сараднике нашег листа, који се из чистог родољубља примише сарадње и овог родољубивог посла, на чему им и на досадањем раду а и на будућем ево јавно изјављујемо *хвалу!*

У кратко нек је речено да ће се наш лист и на даље уређивати, дотеривати, усавршавати и писати према народним потребама а не ћемо терати њиме никакву материјалну спекулацију.

У колико би нас досадањи наши предплатници па и остали народ својом предплатом потпомогао, у толико би сам народ потпомагали, за то и молимо да се наш лист од досадањих пријатеља његових што више у кругу наших сународника препоручи и на претплату позове.

Претплатна је цена на годину дана 2 фор.

„Домаћег Листа“ од I. и II. године имамо још брошираних ехемплага које по редовној цени од 2 фор. за сваку свеску продајемо. Од III. године фали нам 2. 3. 4. и 5. број, ко има те бројеве нек нам пошље, добиће „Домаћи Лист“ идуће године за друго по године бесплатно.

Скупиљачима за пет скупиљених претплатника за целу годину уступамо шести бесплатно.

У Сомбору 16. дец. 1892.

Уредништво и администрација

„ДОМАЋЕГ ЛИСТА“

Zombor (Bácsm.)

Исправак. — У „Д. Л.“ бр. 12. стр. 187. први ступац увукла се огромна штампарска погрешка и то 6. ред од доле, реч „*кијавица*“ а треба да стоји „*лијавица*“ (пролив,) што овим молимо да се исправи. — Ур